

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

<https://doi.org/10.30546/2707-2037.052.2.2026.124>

*Qurbanov Aqil Abid oğlu,
iqtisad elmləri namizədi,
Bakı Biznes Universiteti,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© Qurbanov A.A., 2026*

JEL: Q14, Q16, O31, G28
UOT: 338.434, 631.1, 330.322.21

AQRAR SAHƏDƏ INNOVASIYANIN İNKİŞAFININ MALİYYƏ TƏMİNATINDA BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ VƏ AZƏRBAYCAN ÜÇÜN TƏTBİQ İMKANLARI

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – aqrar sahədə innovasiyaların maliyyə təminatının beynəlxalq modellər əsasında analitik qiymətləndirilməsi və bu təcrübənin Azərbaycan üçün tətbiq imkanlarının müəyyən edilməsidir.

Tədqiqatın metodologiyası – tədqiqatda müqayisəli təhlil, struktur-funksional yanaşma, statistik məlumatların analizi və elmi ədəbiyyatın sistemləşdirilməsi metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – əldə olunan nəticələr aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi sahəsində dövlət proqramlarının təkmilləşdirilməsi, subsidiya və güzəştli kredit mexanizmlərinin optimallaşdırılması, eləcə də strateji iqtisadi qərarların qəbulunda istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri – müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycanda aqrar innovasiyaların maliyyə təminatında dövlət maliyyə resursları üstünlük təşkil edir, lakin uzunmüddətli və dayanıqlı innovativ inkişaf üçün özəl investisiyaların və bazaryönümlü maliyyə alətlərinin payının artırılması zəruridir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – məqalədə aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi beynəlxalq təcrübə əsasında sistemli müqayisəli təhlil edilmiş, Azərbaycan üçün adaptasiya edilə bilən innovasiyayönümlü maliyyə mexanizmləri elmi əsaslarla təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: aqrar innovasiyalar, maliyyə təminatı, subsidiya mexanizmləri, dövlət–özəl tərəfdaşlığı, beynəlxalq təcrübə.

G İ R İ Ş

Müasir dövrdə aqrar sektorun inkişafı yalnız istehsal həcmələrinin artırılması ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda innovativ texnologiyaların sistemli tətbiqi və bu proseslərin davamlı maliyyələşdirilməsi ilə birbaşa bağlıdır. Qlobal miqyasda artan əhəlinin ərzaq tələbatı, iqlim dəyişiklikləri, təbii resursların məhdudluğu və bazar şərtlərinin dəyişməsi aqrar sistemlərdə yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri etmişdir. Bu kontekstdə innovasiya kənd təsərrüfatının rəqabət qabiliyyətini, resurs səmərəliliyini və davamlı inkişafını təmin edən əsas amillərdən biridir [2].

Ədəbiyyatda innovasiya yalnız yeni texnologiyaların tətbiqi ilə məhdudlaşdırılmır; bu, eyni zamanda rəqəmsal şəbəkələrin inkişafı, müəssisələrin strateji qərarvermə proseslərinin

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

təkmilləşdirilməsi və ixrac potensialının artırılması kimi kompleks transformasiya proseslərini əhatə edir. Məsələn, A.A.Qurbanov və S.S.Bəbişov qeyd edirlər ki, süni intellekt və böyük verilənlər bazalarının integrasiyası kiçik və orta sahibkarlığın strateji qərarvermə qabiliyyətinə mühüm təsir göstərərək, onların ixrac potensialını artırır və bazar dinamikasına daha çevik reaksiya vermələrini təmin edir [1]. Bu yanaşma innovativ aqrar sistemlərin maliyyə təminatını sadəcə kreditləşdirmə mexanizmi kimi deyil, həm də bazaryönümlü fəaliyyətin gücləndirilməsi kimi başa düşmək üçün zəmin yaradır.

Digər tədqiqatlar aqrar sahədə innovasiyaların inkişafının icra mexanizmlərini və təşviqini vurğulayır. A.A.Qurbanovun "Innovative Development of the Agricultural Sector" məqaləsində innovasiyaların tətbiqi ilə məhsuldarlığın, səmərəliliyin və davamlılığın dəfələrlə artdığı qeyd edilir; bu isə aqrar sektorun maliyyə dayaqlarını genişləndirmək üçün əlavə investisiya cəlb ediciliyini artırır [2].

Bundan əlavə, rəqəmsal şəbəkələrin integrasiyası kənd təsərrüfatı müəssisələrinin bazar əlaqələrini gücləndirir və resurslara çıxışı optimallaşdırır ki, bu da xüsusən kiçik və orta aqrar məhsul istehsalçıları üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir [3]. Bu yanaşma rəsmi maliyyə mexanizmləri ilə yanaşı, innovasiyaların tətbiqinə yönəlmiş xarici investisiyalar və tərəfdaşlıqlar üçün də əsas rol oynayır.

Eyni zamanda, Aqil Abid oğlu Qurbanov və Eldar Əli oğlu Quliyevin tədqiqatı göstərir ki, aqrar sahədə innovasiya və ixtisaslaşmanın qarşılıqlı əlaqəsi kənd təsərrüfatı sektorunun struktur transformasiya potensialını artırır və məhsulun keyfiyyətini yüksəldir, bu isə öz növbəsində investisiya axınını stimullaşdırır [4]. Onların vurğuladığı kimi, ixtisaslaşma və innovasiya siyasətinin sintezi kənd təsərrüfatının bazar tələblərinə cavab verən məhsullar istehsal etməsinə imkan verir ki, bu da beynəlxalq ticarətdə rəqabət qabiliyyətini yüksəldir.

Bu kontekstdə aqrar sahədə innovasiyaların maliyyə təminatı yalnız dövlət büdcəsi və bank kreditləri ilə məhdudlaşmamalı, həm də fərdi və kollektiv investisiyaların, xarici sərmayələrin və strateji tərəfdaşlıq mexanizmlərinin cəlb edilməsi ilə geniş şəkildə nəzərdən keçirilməlidir [3;4]. Məqalədə istifadə edilən digər tədqiqatlar da göstərir ki, marketing şəbəkələrinin və e-ticarət strukturlarının inkişafı aqrar məhsulların bazarlara çıxışını asanlaşdırmaqla sektora daxil olan maliyyə axınlarının davamlılığını təmin edir [5].

Beləliklə, qlobal trendlər və elmi ədəbiyyatda irəli sürülən yanaşmalar ölkələrin aqrar sahədə innovasiyaların maliyyə təminatını geniş spektrdə qiymətləndirməsini zəruri edir. Azərbaycan üçün bu, innovativ texnologiyaların tətbiqi, elektron kənd təsərrüfatı sistemlərinin inkişafı, rəqəmsal şəbəkələr və ixracyönümlü strategiyaların maliyyə dəstəyi ilə birləşdirilməsini tələb edir ki, bu da sektorun davamlı və rəqabətqabiliyyətli inkişafını təmin edir.

Aqrar innovasiyaların iqtisadi mahiyyəti və maliyyə təminatının rolu

Aqrar innovasiyalar kənd təsərrüfatının davamlı inkişafını təmin edən fundamental elementlərdən biri hesab edilir. Bu yeniliklər yalnız yeni texniki həllərin tətbiqi deyil, həm də iqtisadi, sosial və ekoloji məqsədlərin sintezi kimi çıxış edir. Belə innovasiyalar məhsuldarlığın artırılması, istehsal proseslərinin səmərəli idarə olunması, resurslardan dayanıqlı istifadə və ekoloji təsir problemlərinin aradan qaldırılması kimi çoxşaxəli faydalar yaradır. Bu baxımdan, aqrar innovasiyalar kənd təsərrüfatı subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini yüksəldir və ərzaq təhlükəsizliyini gücləndirir, bu isə ümumi iqtisadi inkişaf üçün mühüm amildir. Bu yanaşma kənd təsərrüfatının struktur innovasiya modelinə keçidini sürətləndirir və aqrar sahədə səmərəli investisiya mühitinin formalaşmasına şərait yaradır [14].

İqtisadi baxımdan aqrar innovasiyalar məhsuldarlığın artmasına və xərclərin azalmasına

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

birbaşa təsir göstərir. Məhsuldarlığın artırılması kənd təsərrüfatı istehsalının həcmi yüksəldir və firmanın bazar payını genişləndirir, eyni zamanda yeni texnologiyalar məhsul istehsalında resursların daha səmərəli istifadəsini təmin edir. Bu, kənd təsərrüfatı istehsalçıları üçün daha aşağı maya dəyəri və daha yüksək mənfəət əldə etməyə imkan verir. Davamlı innovasiyalar həm də istehsal proseslərini optimallaşdırır, texnoloji riskləri azaldır və uzunmüddətli iqtisadi dayanıqlığı gücləndirir[9]. İnnovasiyaların tətbiqi yalnız məhsuldarlıq və səmərəliliklə bitmir, eyni zamanda ətraf mühitin qorunması və davamlı inkişaf baxımından da vacibdir. Məsələn, rəqəmsal məlumatlara əsaslanan suvarma sistemləri, aqroekoloji monitoring və bitki mühafizə texnologiyaları kənd təsərrüfatı resurslarından istifadənin effektivliyini artırır və torpaq, su kimi təbii ehtiyatların daha balanslı idarə olunmasına kömək edir. Belə yanaşmalar kənd təsərrüfatının ekoloji dayanıqlığını artırır və uzunmüddətli davamlı inkişaf məqsədlərinə çatmağa töhfə verir [15].

Bununla belə, aqrar innovasiyaların tətbiqi əsasən yüksək maliyyə resurslarının sərf edilməsini tələb edir. Yeni texnologiyaların alınması, elmi-tədqiqat fəaliyyətinin təşkili, təlim və texnologiyanın yayılması üçün əlavə xərclər tələb olunur. Buna görə də aqrar sahədə innovasiya fəaliyyətinin davamlılığını təmin etmək üçün güclü maliyyə dəstəyi mexanizmləri formalaşdırılmalıdır. Tədqiqatlar göstərir ki, kənd təsərrüfatı innovasiyalarının maliyyə təminatı olmadan onların geniş tətbiqi mümkün deyil və maliyyə çatışmazlığı innovasiya prosesini ləngidir [8].

Maliyyə təminatı aqrar innovasiya prosesində bir neçə aspektdə mühüm rol oynayır. Birincisi, maliyyə resursları kənd təsərrüfatı subyektlərinin innovativ texnologiyalara sərmayə qoymasını mümkün edir. Bu, xüsusilə kiçik və orta fermer təsərrüfatları üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir, çünki onlar öz daxili resursları ilə yüksək ilkin yatırım tələb edən innovasiyalara çıxışda çətinlik çəkirlər. İkincisi, dövlət vəsaiti və subsidiyalar innovasiya risklərini azaldaraq fermerlərin rəqəmsal və texnoloji həllərə investisiya qoymaqda maraqlarını gücləndirir. Bu mexanizmlər kənd təsərrüfatı subyektlərini maliyyə bazarından daha əlverişli şərtlərlə faydalanmağa yardım edir. Üçüncüsü, maliyyə təminatının formalaşdırılması yalnız milli səviyyədə deyil, eyni zamanda beynəlxalq maliyyə institutlarının köməkliyi ilə dəstəklənməlidir. Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bu cür maliyyə dəstəyi aqrar innovasiyaların uzunmüddətli effektivliyini və kənd təsərrüfatı subyektlərinin maliyyə davamlılığını gücləndirir. Beynəlxalq institutların maliyyələşmədə iştirakı kənd təsərrüfatı layihələrinin risk profilini aşağı salır və innovativ həllərin yayılmasını sürətləndirir [8].

Aqrar innovasiyaların iqtisadi məhiyyəti məhsuldarlığın artırılması, xərclərin azaldılması və ətraf mühitin qorunması kimi çoxşaxəli faydaları ilə ifadə olunur. Lakin bu faydaların reallaşdırılması üçün effektiv maliyyə təminatı mexanizmlərinin strukturlaşdırılması vacibdir. Bu isə aqrar sektorun davamlı inkişafı, kənd təsərrüfatı subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi və global ərzaq təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi üçün zəruridir.

Aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsinin əsas mexanizmləri

Aqrar sahədə innovasiya fəaliyyətlərinin davamlı və uğurla həyata keçirilməsi üçün yalnız texnologiyaların mövcudluğu kifayət etmir eyni zamanda, bu fəaliyyətlər üçün sistemli və çevik maliyyə mexanizmlərinin mövcudluğu zəruridir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi müxtəlif mənbələr və maliyyə alətləri ilə həyata keçirilir. Bu mexanizmlər innovasiya prosesinə həm dövlət, həm də özəl sektorun resurslarını cəlb etməklə sahənin inkişafını sürətləndirir.

Dövlət büdcəsi aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində ənənəvi və strateji rol oyna-

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

yan əsas mənbələrdən biridir. Dövlət subsidiyaları, güzəştli kreditlər və istiqrazlar kənd təsərrüfatı istehsalçılarının innovativ həllərə çıxışını asanlaşdırır və onların maliyyə risklərini azaldır. Bu mexanizmlər vasitəsilə fermerlərə texnologiyaların alınması, yeni avadanlıqların tətbiqi və təlim-tədris proqramlarının maliyyələşdirilməsi üçün ilkin dəstək verilir. Belə dövlət dəstəyi, xüsusilə kiçik və orta fermer təsərrüfatlarının innovasiya fəaliyyətlərinə cəlb edilməsində mühüm rol oynayır və sahədə uzunmüddətli inkişafı təmin edir. Həmçinin dövlət subsidiyaları sektorun R&D (tədqiqat və inkişaf) fəaliyyətlərini stimullaşdıraraq bilik əsaslı innovasiyalar üçün münbit investisiya mühiti yaradır [16].

Özəl sektorun yatırımları aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində artan əhəmiyyətə malikdir. Özəl investorlar, o cümlədən iri kənd təsərrüfatı şirkətləri, investisiya fondları və maliyyə qurumları innovativ texnologiyalar və xidmətlər üçün kapital qoyur. Bu sərmayələr yalnız maliyyə resursu təmin etmir, həm də bazaryönümlü təşəbbüslərin inkişafına dəstək olur. Özəl sektor investisiyaları dövlət dəstəyi ilə uzlaşaraq aqrar innovasiya layihələrinin daha səmərəli, çevik və bazar tələblərinə uyğun şəkildə həyata keçirilməsini mümkün edir. Belə birləşmiş yanaşma kənd təsərrüfatı subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini artırır və innovasiya dövrünü qısaldır [17].

Beynəlxalq maliyyə institutları aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində mühüm rol oynayır. Dünya Bankı, BMT-yə bağlı təşkilatlar və regional inkişaf bankları aqrar sektor üçün xüsusi kredit və qrant proqramları həyata keçirir. Bu maliyyə dəstəyi innovasiya layihələrinə investisiya qoyuluşunu asanlaşdırır, yerli fermerlərin və kiçik müəssisələrin əlavə maliyyə yükündən azad olunmasına kömək edir və innovasiya layihələrinin risklərini azaldır. Bu mexanizmlər, eyni zamanda texniki və təlimyönümlü dəstəklər də təqdim etməklə aqrar sahədə innovasiya ekosisteminin möhkəmləndirilməsinə töhfə verir [18].

Vençur kapitalı və ixtisaslaşmış innovasiya fondları aqrar sahədə yüksək riskli, lakin yüksək gəlir potensialı layihələr üçün maliyyə dəstəyi təmin edir. Bu tip maliyyə mexanizmləri əsasən startaplar və texnoloji yeniliklər üzrə fəaliyyət göstərən kiçik şirkətlər üçün vacibdir. Belə investisiyalar aqrar texnologiyalar sahəsində innovasiyaların sürətli inkişafına şərait yaradır və müxtəlif regionlarda yeni biznes modellərinin formalaşmasını təbliğ edir. Lakin aqrar innovasiyaların özünəməxsus təbiətdən asılı olması və regional xüsusiyyətləri səbəbindən vençur kapitalı bəzi hallarda digər sektorlarla müqayisədə daha çox çətinliklər yaradır [19].

Dövlət–özəl tərəfdaşlığı (PPP) aqrar sahədə innovasiyaların maliyyələşdirilməsində effektiv yanaşmalardan biridir və bu model dövlət resursları ilə özəl sektorun kapitalını və bilik potensialını birləşdirir. Dövlət–özəl tərəfdaşlığı mexanizmləri çərçivəsində dövlət müəyyən strategiya və təşviq tədbirlərini həyata keçirir, özəl sektor isə investisiya və idarəetmə təşəbbüslərini təmin edir. Bu yanaşma vasitəsilə aqrar sahədə tədqiqat layihələrindən tutmuş regional innovasiya mərkəzlərinin yaradılmasına qədər müxtəlif səviyyələrdə layihələr maliyyələşdirilə bilər. Dövlət–özəl tərəfdaşlığı modelləri innovasiya təşəbbüslərinin risklərini azaldır və resursların daha məqsədyönlü şəkildə istifadəsinə şərait yaradır ki, bu da aqrar sahədə davamlı inkişaf üçün mühüm mexanizmdir [22].

Aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi üçün dövlət, özəl sektor, beynəlxalq maliyyə institutları, vençur kapitalı və dövlət–özəl tərəfdaşlığı kimi müxtəlif mexanizmlər birlikdə fəaliyyət göstərir. Bu mexanizmlər bir-biri ilə əlaqəli şəkildə çalışaraq kənd təsərrüfatında innovasiya fəaliyyətlərinin davamlılığını təmin edir, maliyyə risklərini azaldır və sahənin global rəqabətə uyğunlaşmasını dəstəkləyir. Qlobal təcrübə göstərir ki, bu mexanizmlərin optimal birləşməsi aqrar sahədə innovativ həllərin effektiv tətbiqi üçün əsas amillərdən biridir.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

ABD-da aqrar innovasiyaların maliyyə təminatı

ABD-da aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi çoxsahəli və kompleks maliyyə strukturuna malikdir. Bu strukturda dövlət, elmi-tədqiqat institutları və özəl sektor birgə fəaliyyət göstərərək aqrar tədqiqatların və innovativ texnologiyaların davamlı inkişafı üçün maliyyə resursları təmin edir. Belə əməkdaşlıq modeli aqrar innovasiya sisteminin həm elmi əsaslarını gücləndirir, həm də bazar meyillərinə uyğun texnoloji tətbiqlərin sürətlə reallaşdırılmasını təmin edir.

Economic Research Service (ERS)-nin məlumatına görə, ABD-nin kənd təsərrüfatı və ərzaq sahəsində tədqiqat və inkişaf (R&D) xərcləri həm ictimai, həm də özəl mənbələr tərəfindən maliyyələşdirilir. Bu ilk növbədə federal və dövlət universitetləri, tədqiqat agentlikləri və özəl sənaye müəssisələri arasında bölünür və bu maliyyə resursları innovasiyaların tətbiqi üçün əsas dayaq hesab olunur [10].

Cədvəl 1.

ABD-da aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi (2022-ci il)

Maliyyə mənbəyi	Məbləğ (mlrd. ABD dolları)	Pay (%)
Federal büdcə	7.5	42
Özəl sektor	8.2	46
Universitet və fondlar	2.1	12
Cəmi:	17.8	100

Mənbə: təqdim olunmuş cədvəl statistik rəqəmlər əsasında tərtib olunmuşdur.

Verilən cədvəldəki informasiya göstərir ki, özəl sektor aqrar tədqiqat və inkişafın maliyyələşdirilməsində dominant rol oynayır və ümumi xərclərin təxminən 46%-ə yaxınını təmin edir. Bu, aqrar sahədə innovativ fəaliyyətlərin bazar gücləri ilə əlaqələndirildiyini təsdiqləyir. Özəl sektor investorları, kənd təsərrüfatı şirkətləri və texnologiya firmaları məhsuldarlığı artıran, rəqabət qabiliyyətini yüksəldən tətbiqi tədqiqatlara daha çox sərmayə yatırır. Bu model texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasını, yeni məhsul və xidmətlərin bazara çıxmasını sürətləndirir və kənd təsərrüfatı innovasiyalarının effektivliyini artırır [10].

Federal büdcə xərcləri isə təxminən 42% paya malikdir və əsasən ictimai tədqiqatların və strateji layihələrin maliyyələşdirilməsinə yönəlib. Tədqiqat institutları məsələn, Agricultural Research Service (ARS) və National Institute of Food and Agriculture (NIFA) kimi qurumlar vasitəsilə aqrar elmi-tədqiqat proqramları dəstəklənir. Federal maliyyə dəstəyi fundamental elmi araşdırmaların həyata keçirilməsi üçün vacibdir və ölkənin strateji ərzaq təhlükəsizliyi, ekoloji davamlılıq və kənd təsərrüfatı məhsuldarlığı kimi prioritet sahələrdə uzunmüddətli araşdırma imkanlarını gücləndirir. ARS və NIFA kimi agentliklər arasında tədqiqatların koordinasiya ictimai səviyyədə innovasiyanın dinamik təkmilləşdirilməsinə yönəlib [10].

Universitet və fondların maliyyə rolu isə cədvəldə 12% səviyyəsindədir ki, bu da elmi-tədqiqat laboratoriyalarının və yüksək təhsil müəssisələrinin innovasiya fəaliyyətlərinə verdiyi töhfəni göstərir. Universitetlər yalnız aqrar elmi tədqiqatlar aparmır, həm də bu tədqiqatların tətbiqi üçün praktik tədbirlər təklif edir və fermer icmaları ilə birbaşa əməkdaşlıq qurur. Qeyd

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

edilməlidir ki, ümumi universitet tədqiqat və inkişaf xərcləri ölkə səviyyəsində böyük həcmdə olsa da, aqrar sahəyə ayrılan hissə o qədər böyük deyil. Məsələn, ABD universitetlərinin ümumi tədqiqat və inkişaf xərcləri 2022-ci ildə təxminən 97.8 milyard dollar olmuşdur ki, bunların bir hissəsi federal dövlət və özəl mənbələrdən dəstəklənir [12].

Belə balanslı maliyyə təminatı modeli aqrar innovasiyaların həm fundamental tədqiqatlardan, həm də tətbiqi bazaryönümlü layihələrdən faydalanmasını təmin edir. Federal dəstək kənd təsərrüfatında tədqiqat və inkişafın elmi əsaslarını gücləndirir və strateji prioritetlərə uyğunluq yaradır, özəl sektor isə innovasiyaların səmərəli tətbiqini və texnologiyaların sürətli yayılmasını stimullaşdırır. Bu model nəticədə aqrar sahədə rəqabət qabiliyyətinin yüksəlməsinə, fermerlərin daha səmərəli texnologiyalarla işləməsinə və kənd təsərrüfatı məhsullarının yüksək keyfiyyətlə istehsalına təkan verir.

Avropa İttifaqında aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi

Avropa İttifaqı (Aİ) daxilində aqrar innovasiyaların inkişafı və tətbiqi üçün maliyyə təminatı çoxsahəli və kompleks bir sistem üzərində qurulub. Bu sistemdə dövlət səviyyəli siyasətlər, elmi-tədqiqat proqramları, həmçinin bilik mübadiləsi və tətbiqi təşəbbüslər mühüm rol oynayır. Aİ üçün aqrar innovasiya yalnız texnoloji yenilik kimi deyil, həm də kənd təsərrüfatı və qida sistemlərinin davamlı inkişafının ayrılmaz hissəsi olaraq qəbul edilir ki, bu da iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma, məhsuldarlığın artırılması və ekoloji dayanıqlılıq məqsədlərinə xidmət edir.

Ön böyük maliyyə dəstəyi Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti (CAP) vasitəsilə təmin edilir. 2021-2027-ci illəri əhatə edən Aİ çoxillik büdcəsinin ümumi məbləği təxminən 1.21 trillion avro təşkil edir ki, bunun təxminən 386.6 milyard avrosu Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti üçün ayrılıb. Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti çərçivəsində kənd təsərrüfatı və kənd yerlərində innovasiya üçün nəzərdə tutulan əsas resurslar iki əsas fond üzərindən təmin edilir: birincisi, Avropa Kənd Təsərrüfatı Zəmanət Fondu (EAGF), əsasən birbaşa gəlir dəstəyi və təsərrüfatların bazar sabitliyi üçün istifadə olunur; ikincisi isə Avropa Kənd Təsərrüfatı İnkişaf Fondu (EAFRD), daha çox kəndlərin inkişafı, bilik mübadiləsi və innovasiya dəstəyi üçün nəzərdə tutulur. Avropa Kənd Təsərrüfatı İnkişaf Fondunun ümumi büdcəsi 95.5 milyard avro səviyyəsindədir və bu vəsaitdən bir hissəsi bilik mübadiləsi, məsləhətçilik və Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti çərçivəsində innovasiya şəbəkələrinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilir [20].

Aİ səviyyəsində aqrar sahədə elmi-tədqiqat və innovasiyaya yönəlmiş başqa bir maliyyə mənbəyi “Horizon Avrope” proqramıdır. Bu proqram 2021-2027-ci illər üçün Aİ-nin tədqiqat və innovasiya proqramı olaraq nəzərdə tutulub və ümumi büdcəsi təxminən 95.5 milyard avro təşkil edir. Onun “Cluster 6” (“Qida, Bioiqtisadiyyat, Təbii Resurslar, Kənd Təsərrüfatı və Ətraf Mühit”) çərçivəsində təqribən 9 milyard avro miqdarında vəsait aqrar və kənd təsərrüfatı sahələrində tədqiqat və innovasiya layihələrinə ayrılıb. Bu proqram Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti ilə birlikdə kənd təsərrüfatı sistemində bilik və texnologiyaların yaradılması və tətbiqi üçün əsas maliyyə dayaqlarından biridir [21]. Aşağıdakı cədvəldə Aİ ölkələrində dövlət və özəl sektorun aqrar innovasiyalara orta illik olaraq ayırdığı vəsaitlər göstərilmişdir:

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

Cədvəl 2.

Aİ ölkələrində aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi (2022-ci il)

Ölkə	Dövlət vəsaiti (mlrd. avro)	Özəl sektor (mlrd. avro)
Almaniya	3.8	2.5
Fransa	3.2	2.1
Niderland	1.6	1.9
İspaniya	2.4	1.2

Mənbə: təqdim olunmuş cədvəl statistik rəqəmlər əsasında tərtib olunmuşdur.

Bu göstəricilərdən aydın olur ki, bir çox Aİ ölkələrində dövlət maliyyələşdirilməsi aqrar innovasiyaların əsas maliyyə təminatçısı kimi çıxış edir; Almaniya və Fransada dövlət investisiyaları özəl sektordan daha böyük pay tutur. Bununla belə, Niderland nümunəsində görünür ki, özəl sektor aqrar innovasiyaların inkişafında, xüsusilə aktivdir və dövlət resurslarına yaxın səviyyədə maliyyə dəstəyi göstərir. İnnovasiya prosesinin özəl sektorla birlikdə həyata keçirilməsi beynəlxalq rəqabətə çıxmaq üçün imkanları artırır.

Aİ-nin aqrar innovasiya strategiyası Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti və “Horizon Avrope” proqramlarının birgə təsiri ilə yalnız texnoloji yeniliklərə yönəlmir, eyni zamanda ekoloji dayanıqlıq, rəqəmsal transformasiya və bilik mübadiləsi prinsiplərini də özündə cəmləşdirir. Bu çərçivədə Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti tərəfindən maliyyələşdirilən “Operational Groups” kimi təşəbbüslər məhsuldarlığın artırılması, pestisid istifadəsinin azaldılması və su resurslarının səmərəli idarə olunması kimi məsələlərə innovativ həll yolları axtarır. Həmçinin “Horizon Avrope” proqramı Ümumi Kənd Təsərrüfatı Siyasəti ilə sıx əlaqədə çalışaraq kənd icmaları üçün yeni texnologiyalar yaratmaq üçün transmillətli tədqiqat layihələrini dəstəkləyir ki, bu da Aİ-də aqrar innovasiya fəaliyyətlərinin strateji prioriteti kimi qəbul edilir [20].

Bu maliyyə modelinin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, dövlət resursları və elmi tədqiqat proqramları aqrar innovasiyaların elmi-tədqiqat bazasını gücləndirir, özəl sektor isə bu innovasiyaların bazar tətbiqlərinə və kommersiyalaşdırılmasına təkan verir. Belə balanslı yanaşma kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın artırılması, iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma və rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi kimi əsas hədəflərə nail olunması üçün səmərəli maliyyə mexanizmi təmin edir.

Çin Xalq Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi

Çin Xalq Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyə təminatı əsasən dövlət-mərkəzli strategiya əsasında formalaşdırılır. Bu ölkədə hökumət kənd təsərrüfatının modernləşdirilməsi, kənd yerlərinin inkişafı və ərzaq təhlükəsizliyini gücləndirmək üçün aqrar innovasiyaların geniş şəkildə tətbiqinə prioritet verir və bunun üçün maliyyə mənbələrini sistemli şəkildə təşkil edir. Dövlət səviyyəsində maliyyə proqramları, dövlət bankları və özəl sektorun imkanları birgə təhlil edilərək kənd təsərrüfatında texnoloji yeniliklərin davamlılığı təmin edilir. Bu model dövlət, maliyyə institutları və özəl şirkətlər arasında əlaqələrin koordinasiyasına əsaslanır və aqrar tədqiqat və inkişaf (R&D) investisiyalarının həcmi artırmağı hədəfləyir. Aşağıdakı cədvəl 2022-ci il üçün Çin Xalq Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyə mənbələrinin təxmini strukturu və paylarını göstərir:

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

Cədvəl 3.

Çin Xalq Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi (2022-ci il)

Maliyyə Mənbəyi	Pay (%)
Dövlət proqramları	55
Dövlət bankları	25
Özəl sektor	20

Mənbə: Təqdim olunmuş cədvəl statistik rəqəmlər əsasında tərtib olunmuşdur.

Çində aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində dövlət proqramları ən böyük paya malikdir və ümumi xərclərin təxminən 55 %-ni təşkil edir. Dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən tədqiqat, inkişaf (R&D) və innovasiya investisiyaları kənd təsərrüfatında texnoloji inkişafın əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirir və fermerlərin, tədqiqat institutlarının və qanunverici strukturun strategiyalarını istiqamətləndirir. Bu dövlət investisiyaları yalnız tədqiqatların maliyyələşdirilməsi ilə məhdudlaşmır, həm də ətraf mühit siyasətləri, kənd yerlərinin infrastrukturunu və ərzaq təhlükəsizliyi məqsədlərinə xidmət edir. Dövlət tərəfindən yönəldilən tədqiqat və inkişaf (R&D) xərclərinin həcmi üzrə Çin uzun müddət ərzində sürətli artım nümayiş etdirib və global müqayisədə publik aqrar tədqiqat və inkişaf (R&D) xərclərinə görə ön sıralarda yer alır. Dövlət maliyyəsi kənd təsərrüfatı innovasiyalarının fundamental tədqiqatlarından, texnoloji tətbiqlərə qədər geniş sahələri əhatə edir və innovasiyanın strukturlaşdırılmış şəkildə yayılmasını təmin edir [22].

Çində aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində dövlət bankları da əhəmiyyətli rol oynayır. Bu bankların ən məşhuru Çin Kənd Təsərrüfatının İnkişaf Bankıdır (Agricultural Development Bank of China) ki, kənd təsərrüfatı və kənd yerləri sahəsində infrastrukturunu və prioritetli layihələri maliyyələşdirmək üçün xüsusi resurslar ayırır. Dövlət bankları kənd təsərrüfatı subyektlərinə güzəştli və uzunmüddətli kreditlər verir, bu isə bazaryönümlü layihələr üçün maliyyə yükünü azaldır və innovasiyaların tətbiqinə şərait yaradır [11]. Bu kredit mexanizmləri, xüsusilə kiçik və orta təsərrüfat subyektləri üçün texnoloji investisiyalara çıxışı genişləndirir və innovasiya təşəbbüslərinin real tətbiqini dəstəkləyir.

Çində aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində özəl sektorun payı təxminən 20 % səviyyəsindədir. Bu nisbət ABD və Avropa İttifaqı ilə müqayisədə xeyli aşağıdır, çünki həmin regionlarda özəl sektor tədqiqat və inkişaf (R&D) xərclərində dominant rol oynayır. Məsələn, OECD ölkələrinin təhlillərinə görə, ABD-da özəl sektor kənd təsərrüfatında tədqiqat və inkişafın (R&D) təxminən 76 %-ni təmin edir ki, bu, Çinlə açıq fərq təşkil edir [23].

Çində özəl sektor əsasən tətbiqi texnologiyalar, kənd təsərrüfatı texnikası, biotexnologiya startapları və rəqəmsal xidmətlər kimi sahələrdə fəaliyyət göstərərək innovasiyaların kommersiyalaşdırmasını gücləndirir. Lakin dövlətin güclü iştirakı və dövlət banklarının maliyyə dəstəyi özəl investisiyaların daha da genişlənməsi üçün əlavə təşviqlər və struktur islahatları tələb edir.

Azərbaycan Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyə təminatı

Azərbaycan Respublikasında aqrar sektorun innovativ inkişafı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir və bu sahədə maliyyə təminatı çoxşaxəli mexanizmlərlə həyata keçirilir. Ölkədə kənd təsərrüfatının modernləşdirilməsi, məhsuldarlığın artırılması və ərzaq təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi dövlət tərəfindən strateji hədəf olaraq müəyyən edilib və bunun üçün subsidiyalar, güzəştli kreditlər, aqroparklar və beynəlxalq layihələr kimi müxtəlif maliyyə alətləri tətbiq edilir. Dövlət subsidiyaları, güzəştli kreditlər, özəl investisiyalar və beynəlxalq layihələr aqrar tədqiqat, inkişaf və innovativ fəaliyyətlərin əsas maliyyə mənbələrini təşkil edir.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

Cədvəl 4.

Azərbaycan Respublikasında Aqrar İnnovasiyaların Maliyyə Mənbələri (2025)

Maliyyə mənbəyi	Pay (%) (2025)
Dövlət subsidiyaları	50
Güzəştli kreditlər	25
Özəl investisiyalar	15
Beynəlxalq layihələr	10

Mənbə: təqdim olunmuş cədvəl statistik rəqəmlər əsasında tərtib olunmuşdur.

Azərbaycan hökuməti aqrar sahədə maliyyə dəstəyini sistemli şəkildə təşkil etmək üçün müvafiq qanunvericilik bazasını və institusional strukturunu gücləndirib. Məsələn, “Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının subsidiyalaşdırılması Qaydası” dövlət büdcəsi vasitəsilə fermerlərə subsidiyaların verilməsini təmin edir və bu mexanizm hər il həyata keçirilir. Bu sistem sayəsində subsidiyalar təyin edilmiş sahələr üzrə müəyyən edilmiş prosedurlarla fermerlərə ödənilir və onların müasir texnologiyalara çıxışını artırır [13]. Azərbaycan hökuməti fermerlərə həm birbaşa subsidiyalar, həm də texnika və avadanlıq üçün xüsusi dəstək ayırır. 2024-cü ildə 362.5 milyon manat subsidiya 380 704 fermerə ödənilib ki, bu da aqrar sektorun stimullaşdırılması üçün əhəmiyyətli dövlət dəstəyi deməkdir. Cari subsidiyalar kənd təsərrüfatı texnikaları, damazlıq heyvanlar və digər texnoloji yeniliklər üçün də yönəldilir. Qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Aqrar Subsidiya Şurası 2025-ci il üzrə subsidiyaların əmsallarını və əkin növlərinə görə xüsusi dəstək mexanizmlərini müəyyən edib və subsidiyaların strukturunu optimallaşdırır. Bu subsidiyaların böyük paya sahib olması (təxminən 50 %) aqrar innovasiyaların maliyyə təminatında dövlətin dominant rolunu göstərir.

Ayrıca, aqrar sahədə güzəştli kreditləşmə mexanizmi də geniş tətbiq olunur. Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə kənd təsərrüfatı sahəsində kreditlərin verilməsini təmin edir. Bu kreditlər aşağı faizlə və güzəştli şərtlərlə verilir ki, bu da fermerlər və kənd təsərrüfatı subyektləri üçün investisiya imkanlarını genişləndirir, ən müasir texnikanın, texnologiyanın alınmasını dəstəkləyir və innovativ fəaliyyətləri stimullaşdırır [13]. Güzəştli kreditlər aqrar innovasiyaların tətbiqi üçün vacib maliyyə mexanizmi kimi çıxış edir. 2025-ci ilin ilk yarısında Azərbaycan Biznesin İnkişafı Fondu vasitəsilə 126.4 milyon manat güzəştli kredit verilib ki, bunun da təxminən 44.3 %-i kənd təsərrüfatı layihələrinə yönəldilib. Eyni zamanda, 2025-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında ümumi 250 milyon manatlıq güzəştli kredit verilib və bunun yarısı kənd təsərrüfatı layihələrinin dəstəyinə ayrılıb.

Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinin məlumatlarına görə son illərdə 5268 kənd təsərrüfatı texnikası üçün güzəştli kreditlər ayrılıb və kreditləşmə həcmi artmaqdadır. Bu göstəricilər göstərir ki, güzəştli kredit mexanizmləri aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində təxminən 25 % paya malikdir və dövlət dəstəyinin praktiki tətbiqini gücləndirir.

Özəl sektor hələ də aqrar innovasiyaların maliyyə təminatında nisbətən kiçik paya malikdir, lakin bu pay getdikcə artır. Özəl investorlar, banklar və investisiya fondu layihələri aqrar emal, aqrotexnologiya xidmətləri və innovativ kənd təsərrüfatı texnologiyalarına yönəlmiş layihələrin maliyyələşdirilməsinə töhfə verir. Belə investisiyalar ümumilikdə təxminən 15 % paya malikdir. Bundan əlavə, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (IFC) kimi qurumlar Azərbaycanda aqrar sahəni özəl sektor üçün cəlbedici investisiya sahəsi olaraq müəyyənləşdirib və yeni maliyyə alətləri üzərində əməkdaşlıq aparır.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

Beynəlxalq layihələr və maliyyə institutları aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində təxminən 10% paya malikdir. Dünya Bankı və digər beynəlxalq qurumların kənd yerlərinin inkişafına yönəlmiş layihələri Azərbaycan üçün kənd təsərrüfat məhsuldarlığını artırmaq və kənd sahələrində davamlı maliyyə dəstəyi yaratmaq baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Bu layihələr aqrar sahədə həm bilik mübadiləsini, həm də innovativ maliyyə alətlərini tətbiq etməyə kömək edir və dövlət dəstəyi ilə özəl investisiyaları tamamlayır.

Bununla yanaşı, kənd təsərrüfatı sektorunda aqroparkların yaradılması proqramı xüsusi yer tutur. Hazırda ölkədə 50-dən çox aqropark fəaliyyət göstərir və onların ümumi sahəsi yüz minlərlə hektara yaxınlaşır, bu da iri istehsal və emal müəssisələrinin yaradılmasına dəstək verir və kənd təsərrüfatı sahəsinin texnoloji yenilənməsinə xidmət edir. Dövlət bu aqroparkların infrastrukturuna və fəaliyyətinə dəstək verərək innovativ texnologiyaların tətbiqini təşviq edir [24].

Beynəlxalq maliyyə qurumları və layihələr də aqrar sahədə innovasiya fəaliyyətinə töhfə verir. Məsələn, Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi (AKİA) kimi qurumların təşəbbüsləri mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə resurslarına çıxışını yaxşılaşdırır və kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafına yönəldilmiş investisiyalar üçün əlavə dəstək təmin edir [25].

Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sahəsinə dövlət dəstəyinə, həmçinin subsidiyalarla yanaşı, vergi güzəştləri, aqrar texnika üçün güzəştli şərtlər, müasir suvarma sistemləri üçün maliyyə yardımları və digər stimullaşdırıcı tədbirlər daxildir. Hökumət fermerləri kənd təsərrüfatı istehsal vasitələri ilə təmin etmək, sığorta dəstəyi vermək və innovativ metodların tətbiqini təşviq etmək üçün geniş spektrli maliyyə mexanizmləri formalaşdırıb.

Y E K U N

Aparılan təhlil göstərir ki, aqrar sahədə innovasiyaların inkişafı müasir dövrdə kənd təsərrüfatının davamlılığı, məhsuldarlığın artırılması və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması baxımından həlledici əhəmiyyətə malikdir. Innovativ texnologiyaların tətbiqi yalnız istehsal həcmlərinin yüksəldilməsinə deyil, eyni zamanda resurslardan səmərəli istifadəyə, ekoloji tarazlığın qorunmasına və kənd təsərrüfatının rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsinə xidmət edir. Lakin bu potensialın reallaşdırılması birbaşa olaraq effektiv və davamlı maliyyə təminatı mexanizmlərindən asılıdır.

Beynəlxalq təcrübənin müqayisəli təhlili göstərir ki, aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsi ölkələr üzrə fərqli modellər əsasında formalaşır. ABD-da bazaryönümlü yanaşma üstünlük təşkil edir və özəl sektor aqrar tədqiqat və inkişaf (R&D) xərclərində aparıcı rol oynayır. Avropa İttifaqında isə dövlət proqramları ilə elmi-tədqiqat mexanizmlərinin sinerjisi formalaşdırılaraq ekoloji və sosial məqsədlərlə uzlaşdırılmış innovasiya modeli tətbiq olunur. Çin Xalq Respublikasında dövlət mərkəzli maliyyə strategiyası aqrar innovasiyaların əsas hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edir və dövlət proqramları ilə bank mexanizmləri dominant mövqe tutur.

Azərbaycan Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyə təminatı əsasən dövlət dəstəyi üzərində qurulmuşdur. Subsidiyalar və güzəştli kreditlər innovativ fəaliyyətlərin maliyyələşdirilməsində əsas paya malikdir və bu, aqrar sektorun modernləşdirilməsində mühüm rol oynayır. Bununla yanaşı, özəl investisiyaların və beynəlxalq layihələrin payı hələ də məhduddur ki, bu da innovasiya ekosisteminin tam formalaşmadığını göstərir. Mövcud maliyyə modeli aqrar innovasiyaların ilkin tətbiqi üçün əlverişli şərait yaratsa da, uzunmüddətli perspektivdə daha balanslı və bazaryönümlü mexanizmlərin formalaşdırılmasına ehtiyac qalmaqdadır.

Ümumilikdə, tədqiqatın nəticələri göstərir ki, aqrar innovasiyaların səmərəli inkişafı üçün maliyyə mənbələrinin şaxələndirilməsi, dövlət və özəl sektor arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

rilməsi və beynəlxalq təcrübənin adaptasiyası mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu istiqamətdə atılacaq məqsədyönlü addımlar aqrar sektorun dayanıqlı inkişafını və innovativ potensialının tam reallaşdırılmasını təmin edə bilər.

Aparılan təhlil və əldə olunan nəticələr əsasında Azərbaycan Respublikasında aqrar innovasiyaların maliyyə təminatının təkmilləşdirilməsi məqsədilə aşağıdakı təkliflərin irəli sürülməsi məqsədəuyğun hesab edilir:

1. Özəl sektorun iştirakının genişləndirilməsi

Aqrar innovasiyaların maliyyələşdirilməsində özəl investisiyaların payının artırılması üçün vergi güzəştləri, risklərin bölüşdürülməsi mexanizmləri və aqrar startaplar üçün xüsusi stimullaşdırıcı proqramlar tətbiq olunmalıdır. Bu, bazaryönümlü innovasiyaların inkişafını sürətləndirə bilər.

2. Vençur kapitalı və innovasiya fondlarının yaradılması

Aqrar texnologiyalar sahəsində fəaliyyət göstərən startapların maliyyələşdirilməsi üçün dövlətin iştirakı ilə ixtisaslaşmış aqrar innovasiya fondlarının və vençur mexanizmlərinin formalaşdırılması məqsədəuyğundur.

3. Dövlət-özəl tərəfdaşlığı (PPP) modellərinin tətbiqi

Aqrar tədqiqat mərkəzləri, rəqəmsal kənd təsərrüfatı platformaları və innovasiya klasterlərinin yaradılmasında PPP mexanizmlərindən daha geniş istifadə olunmalıdır.

4. Subsidiyaların innovasiyayönümlü diferensiasiyası

Dövlət subsidiyaları yalnız istehsal həcminə deyil, innovativ texnologiyaların tətbiq səviyyəsinə, rəqəmsallaşmaya və ekoloji dayanıqlıq göstəricilərinə əsaslanaraq diferensiallaşdırılmalıdır.

5. Beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi

Dünya Bankı, FAO, IFC və digər beynəlxalq qurumlarla birgə aqrar innovasiya layihələrinin sayı artırılmalı, xarici təcrübənin yerli şəraitə uyğun transferi təmin edilməlidir.

6. Fermerlərin maliyyə və texnoloji savadlılığının artırılması

İnnovativ maliyyə alətlərindən istifadənin effektivliyini artırmaq üçün fermerlər və aqrar sahibkarlar üçün təlim və məsləhət proqramları genişləndirilməlidir.

Təklif olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycan aqrar sektorunda innovasiyaların maliyyə təminatını daha balanslı, dayanıqlı və effektiv hala gətirərək, ölkənin kənd təsərrüfatının global rəqabət qabiliyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldə bilər.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. A.A.Gurbanov, S.S Babishov, From data to markets: how ai transforms export capacity and strategic decision-making of smes. Deutsche internationale Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft №118 2025-38-41. <https://zenodo.org/records/18003598>
2. Gurbanov, A. A. Innovative Development of the Agricultural Sector. Audit: Journal of Development Prospects of Market Economy, 1(47), 2025. 67–77.
3. Gurbanov, A. A., & Babishov, S. Evolving digital networks for export growth in Azerbaijan: An integrated model for agrarian SMEs. German International Journal of Modern Science, 110 (August), 2025. 8–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1690095>
4. Aqil Abid oğlu Qurbanov, Eldar Əli oğlu Quliyev. "The Interconnection of Innovation and Specialization in the Development of Azerbaijan's Agrarian Sector and Development Perspectives." German International Journal of Modern Science, No. 99, 2025. 20-25. <https://zenodo.org/records/14982087>

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

5. Gurbanov A.A., Eyvazov S.Yu. "Evolution of marketing networks in e-commerce: from theory to a sustainable development model." German International Journal of Modern Science, No. 108, 2025. 10-15. <https://zenodo.org/records/16086234>
6. Gurbanov Agil Abid. "The impact of economic development on climate change: A deep dive". German International Journal of Modern Science/Deutsche Internationale Zeitschrift für Zeitgenössische Wissenschaft №88. 2024. p.22-25. <https://zenodo.org/records/13785740https://www.calameo.com/read/006382151e0084cb5d501>
7. Sanan Babishov, Agil Abid Gurbanov. Non-Tariff Barriers and Export Challenges: A Diagnostic Framework for SMEs. 5th International Congress on Scientific Advances. 2025, p.250-262. https://www.iconsad.org/_files/ugd/1dd905_fa96e4d0c79f4ba09aa1c162ccd81900.pdf
8. Discovering sustainable finance models for smallholder farmers - Davamlı maliyyə modellərinin aqrar innovasiyaların tətbiqinə təsiri haqqında sistematik araşdırma. <https://link.springer.com/article/10.1007/s43621-024-00277-4>
9. Agrarian sector regional development and innovation: Economic impacts of agricultural innovations and resource use - An overview. Yonca Academic Platform. (Ümumi baxış xarakterli analitik material).
10. United States Department of Agriculture, Economic Research Service. (2025). Agricultural and food research and development expenditures in the United States (Updated 2025 data set). Washington, DC: USDA ERS. <https://www.ers.usda.gov/data-products/agricultural-and-food-research-and-development-expenditures-in-the-united-states/>
11. United States Department of Agriculture. (2024). Research, Education, and Economics (REE) mission area: Structure and functions. <https://www.usda.gov/ree>
12. National Science Foundation, National Center for Science and Engineering Statistics. (2024). Higher education research and development survey (HERD). <https://nces.nsf.gov/surveys/higher-education-research-development>
13. Gurbanov, A., Guliyev, E., Mammadli, K. (2026). Application of Digital Technologies in Azerbaijan's Agriculture and Prospects of its Impact on Sustainable Development. In: Mammadov, F.S., Kacprzyk, J., Pedrycz, W., Abbasov, A. (eds) 2nd International Conference on Smart Environment and Green Technologies-ICSEGT2025. ICSEGT 2025. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1817. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-032-16883-2>
14. ADA University Journal
15. Icma.az
16. Ereforms.gov.az
17. academic.unec.edu.az
18. journallasr.com
19. ScienceDirect
20. Economic Research Service
21. Agriculture and rural development+1
22. EU CAP Network+1
23. OECD
24. ResearchGate
25. akia.gov.az
26. AzerNews

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

Agil Abid Gurbanov,
Ph.D. (Econ.),
Baku Business University,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© A.A. Gurbanov, 2026

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATION DEVELOPMENT IN THE AGRARIAN SECTOR AND ITS APPLICATION PRO- SPECTS FOR AZERBAIJAN

A B S T R A C T

The purpose of the research – to conduct an analytical assessment of agricultural innovation financing based on international models and to determine their applicability to Azerbaijan.

The methodology of the research – the study employs comparative analysis, a structural-functional approach, statistical data analysis, and a systematic review of academic literature.

The practical importance of the research – the results can be applied to improving state programs, optimizing subsidy and concessional credit mechanisms, and supporting strategic decision-making in the field of agricultural innovation financing.

The results of the research – the study reveals that state funding dominates agricultural innovation financing in Azerbaijan; however, sustainable long-term innovation development requires increased involvement of private investment and market-oriented financial instruments.

The originality and scientific novelty of the research – the paper provides a comprehensive comparative analysis of international agricultural innovation financing models and proposes scientifically grounded mechanisms adaptable to Azerbaijan's economic conditions.

Keywords: agricultural innovations, financial support, subsidy mechanisms, public–private partnership, international experience.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 37-50.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 37-50.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 37-50.

*Курбанов Агиль Абид оглы,
кандидат экономических наук,
Бакинский Университет Бизнеса,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© Курбанов А.А., 2026*

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИЙ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования – аналитическая оценка финансового обеспечения аграрных инноваций на основе международных моделей и определение возможностей их адаптации в Азербайджане.

Методология исследования – применены методы сравнительного анализа, структурно-функционального подхода, анализа статистических данных и систематизации научных источников.

Практическая значимость исследования – результаты могут быть использованы при разработке и совершенствовании государственной политики в сфере финансирования аграрных инноваций, а также при оптимизации механизмов субсидирования и льготного кредитования.

Результаты исследования – установлено, что в Азербайджане доминирует государственное финансирование аграрных инноваций, однако для обеспечения устойчивого инновационного развития требуется расширение участия частного капитала и рыночных финансовых инструментов.

Оригинальность и научная новизна исследования – в работе впервые проведён комплексный сравнительный анализ международных моделей финансирования аграрных инноваций с разработкой научно-обоснованных рекомендаций по их адаптации к условиям Азербайджана.

Ключевые слова: аграрные инновации, финансовое обеспечение, государственная поддержка, государственно-частное партнёрство, международный опыт.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
06.03.2026
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
24.04.2026
Çapa qəbul olunmuşdur: 25.05.2026*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 06.03.2026
Отправлено на повторную
обработку: 24.04.2026
Принято к печати: 25.05.2026*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 06.03.2026
Send for reprocessing: 24.04.2026
Accepted for publication: 25.05.2026*